Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі.

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J. Телефони: BErgen 4-0807, 4-0237. Телеф. УНС: BErgen 4-1016

РІК LX. Ч. 63. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 14-го БЕРЕЗНЯ 1952. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS No. 63. JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, MARCH 14, 1952. VOL. LX.

ПІДГОТОВЛЯЮТЬ „ВЕЛИКУ ДЕБАТУ" В КОНҐРЕСІ

Вашингтон. — Досі 82 Конґрес був зайнятий дискусіями над різними справами внутрішньої американської політики і це забрало багато часу. Найважливіша з цих справ, — проект реорганізації Бюра Внутрішніх Податків і над нею дискусія добігає до кінця. Реорганізація має наметі запобігти в майбутності податковим зловживанням урядовців, одначе південні демократи роблять відповідальним за ці надужиття самого президента і не схильні признати цю реформу за необхідну. Реформа вимагає, щоб податкові поборці не були назначувані президентом на підставі партійної приналежности і на дорученням конгресменів. Якщо б перевести реформу і взяти кваліфікації кандидатів на поборців провірці в Цивільній Службі, тоді конгресмени не мали б цього значення у своїх виборчих округах, які їх мають досі. Це причина, чому значна частина Конґресу противна реформі і готова голосувати проти неї вже завтра. Після таких справ, на перше місце під дискусію найближчого тижня прийде вирішення, чи признати $7,900,-000,000 на допомогу чужинним країнам на підставі так зв. Акту Взаємної Безпеки, як вимагає президент. Дискусія над цим проектом передбачена на 13 березня, одначе ледве, чи вона почнеться в назначеному часі. З уваги на те, що при цій нагоді буде обговорена на велику розміри закордонна політика теперішньої адміністрації, вона може затягнутися довгий час і тому її вже наперед називають „великою дебатою", подібною до тієї, як велася над звільненням ген. МекАртура з посту головного командувача в Кореї. Проект президента вимагає військової й економічної допомоги для Европи, Середнього Сходу, Африки й країн Південної Америки і це буде знаменита нагода для конгресменів обговорити політичні справи майже цілого світу.

ВІДКИДАЮТЬ СОВЄТСЬКІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО НІМЕЧЧИНИ

Нова совєтська пропозиція негайного скликання нової конференції великодержав для обговорення об'єднання Німеччини та мирового договору з нею, була предметом окремих нарад між державним секретарем Діном Ачесоном (зправа) та представниками Західної Німеччини у Вашингтоні. Західно-німецький державний секретар Вальтер Гальштайн (зліва) заявив, що новий плян Москви „абсолютно немає жадного значення". В центрі стоїть західно-німецький шарже д'афер, Ганс Крекелер.

БРИТ. ГЕНЕРАЛ НАЙМЕНОВАНИЙ ЦИВІЛЬНИМ ШЕФОМ АТЛАНТІЙСЬКОГО ПАКТУ

Лондон. — Лорд Ізмей, британський генерал з великим досвідом у військовому плянуванні, в стратегії та адміністрації, був наименований вчора генеральним секретарем Організації „Північно-Атлантійського Пакту". Цей цивільний пост відповідає військовому, що його в тій організації займає ген. Двайт Айзенгавер. Ген. Ізмей займав пост міністра каммонвелту в уряді прем'єра Черчила і був звільнений з тих обов'язків, щоб перебрати нове завдання. Міністром каммонвелту призначено маркеса Сейлсбері, що вже два рази раніше займав той пост. Лорд Ізмей буде тепер шефом міжнародного секретаріяту для цивільних справ організації військового аліянсу, військовим командантом якого є ген. Айзенгавер. Лорд Ізмей буде рівночасно заступником голови Північно-Атлантійської Ради, постійного органу аліянсу, зложеного з представників всіх 14-ти його членів. Постійним осідком ради має бути Париж, або його околиця. Реорганізацію Атлантійського Пакту по цій лінії вирішено на недавній конференції Ради в Лісбоні. Пост генерального секретаря була запропоновано раніше сер Оліверові Френксові, британському амбасадорові у Вашингтоні, та Лестерові Пірсонові, канадійському державному міністрові для закордонних справ, але оба вони відмовилися від того завдання. Лорд Ізмей є особистим дорадником прем'єра Черчила та приятелем ген. Айзенгавера. Під час другої світової війни лорд Ізмей брав участь в усіх більших дипломатичних зустрічах. Його нове призначення принято з помітним задоволенням не тільки в Британії, але й в інших країнах Атлантійського Пакту.

АЧЕСОН ЗАПОВІДАЄ ПЕРЕГОВОРИ З ЕСПАНІЄЮ В СПРАВІ БАЗ

Вашингтон. — Державний секретар Дін Ачесон заповів, що вже в найближчому часі почнуться переговори між Злученими Державами і Еспанією в справі використання еспанських військових баз американськими збройними силами. Державний секретар рішучо заявив, що хоча Злучені Держави підтримують „збалянсовану" програму світового роззброєння, проте сьогодні вони змушені вдержувати і дальше розбудовувати свої збройні сили, щоб могти протиставитися до зубів озброєній совєтській загрозі. — Складаючи свою заяву на пресовій конференції в столиці, Ачесон повідомив, що вступні американсько-еспанські розмови вже закінчені та що вже завершено теж підготову до формальних розмов на тему баз. Переговори почнуться негайно після прибуття до Мадриду новопризначеного американського амбасадора Линколна МекВіґа. — Інструкції для амбасадора асистуватимуть в переговорах представники поодиноких родів збройних сил: армії, фльоти і авіяції. Амбасадор МекВіґ прибуде до Мадриду правдоподібно 23-го березня. При цій нагоді пригадується, що американсько-еспанські переговори в справі баз та військової співпраці почалися ще минулого року, підчас відвідин в Мадриді покійного вже сьогодні адмірала Фореста Шермана, шефа морських операцій. Після його розмов з ген. Франком, шефом еспанського уряду, в еспанській столиці побували спеціяльні американські господарська і військова місії, які студіювали та перевіряли господарський і військовий потенціял Еспанії, як можливого союзника Заходу в оборонній підготові проти совєтської загрози. Секретар Ачесон вчора заявив: „Після дбайливих звідомлень тих провірочних груп, державний департамент, в порозумінні з департаментом оборони та Агенцією Взаємної Безпеки, — зробив підготову для започаткування переговорів з урядом Еспанії. Предметом цих переговорів будуть можливості використання Злученими Державами військових стартувань в Еспанії та у зв'язку з цим призначення вже ухвалених Конгресом 100,000,000 долярів на допомогу для Еспанії."

Комуністи підготовляли саботаж на випадок війни

Лос Анджелес. — Під час процесу проти 15 провідних комуністів виявилося, що комуністи в Злучених Державах приготовлялися до саботажу американських воєнних плянів. Про це зізнав свідок Федерального Слідчого Бюра, Деніел Скарлетто, що довгий час був членом Комуністичної партії і самий брав участь у різних нарадах при складанні саботажних плянів. Деякі з підсудних, що тепер засідають на лаві обвинувачених, брали участь в таких нарадах, на яких був приявний свідок в 1950 р. На згаданому зібранні переводжено студії мап, на яких були позначені американські бази на Тихому океані а теж дискутовано, як переводити просякання американської армії комуністами, щоб бути готовими на випадок війни так, як це робили російські комуністи за царату. На зібранні пригадував присудний Бен Доббс, що французькі комуністи роблять підготову до такого сабатажу в себе. Свідок ще згадав про пляни приєднання до такого саботажу мексиканських робітників, серед яких він самий, на доручення комуністичної верхівки, організував „Мексиканську концентраційну одиницю". — Свідоцтво про пляни саботажу зійшлося припадково з вістями, які наспіли з Вашингтону, про існування якоїсь таємної радієвої станції на території Західної півкулі. Ці вісті виявив на таємнім засіданні палатної комісії приділів, Вейн Кой, кол. голова комунікаційної комісії. Він доражджував призначити фонди на поборювання таємного саботажу, бо „рік 1953 буде в цій справі критичний" — як він твердив. Він згадав, що Комунікаційна Комісія прослідила досі 72 незаконний радіостанцій, з яких декотрими керують чужинні нерестровані аґенти. Деякі з цих станцій, це напівручні апарати, що їх можна перенести відповідно до потреби.

Новий володар Куби складає присягу як прем'єр

Гавана. — Фульхенсіо Батіста, „сильний чоловік Куби", склав присягу як прем'єр кабінету свого революційного уряду у президентській палаті. У заяві до преси, Батіста назвав себе „сторожем всієї законодатної й виконної влади" і обіцяв, що його режим здавить комуністичну інфільтрацію та виполе „ґанґстерство". Він закидає потурання ґанґстерству відсуненому від влади президентові Карльосові Пріо Сокарасові, який саме схоронився до мехіканської амбасади в надії, що дістане від Мехіка право азилю. Кажуть, що Пріо переїде на постійний прожиток до Мехіка. Новий прем'єр склав уже свій кабінет міністрів і приступив до виконування правильної влади. Країна залишається в мирі і не помітно заворушень в обороні попереднього режиму.

Евакуація міст—головна підготова цивільної оборони

Ню Йорк. — На курсі, улаштованім для учителів, вигологив лекцію Гансон В. Балдвін, військовий критик щоденника Ню Йорк Таймс, а в ній головну увагу присвятив на необхідність удаваної евакуації великих міст, у першу чергу міста Ню Йорку при вправах цивільної оборони. Він навіть радить заздалегідь висилати жінки й діти з Ню Йорку, якщо тільки загроза війни стане дійсною і вказує на подібний досвід в Англії під час другої світової війни. Балдвін називає себе песимістом і критично розглядає підготовку европейської армії під керівництвом НАТО. Тому він радить бути обережним і приготовлятися до нападу ворога атомовими бомбами з повітря. На його думку, старість Сталіна, — він має 72 роки життя — стримує його від аґресивної війни, одначе це може змінитися, коли б прийшов інший диктатор.

Закордонні студенти на зустріч з президентом

Ню Йорк. — Двадцять чотири студенти, що приїхали на форум щоденника Геральд Трибюн, як представники студентства середніх шкіл Середнього Сходу й Азії, будуть приявні на зустрічі з президентом Труменом, що прийде до Ню Йорку в суботу для виголошення промови Коломбія Схолястік Ассосіейшен в готелі Валдорф Асторія. На зустріч зі студентами, присвятить президент 40 минут часу заки піде на зібрання о год. 2:30 попол. Десять з-поміж чужинних студентів візьмуть участь у форумі в дискусії „Нові горизонти Азії" дня 23 березня в готелі Астор.

Британці критикують американські танки

Лондон. — Полковник сер Вільям Лотер, командант одного британського бронетанкового полку, заявив на зборах робітників танкового заводу, що американські танки, які тепер є в акції в Кореї, „були зроблені для Голливуду, а не для війни." Він твердив, що в одній битві взяло участь 52 аліянтські танки, по половині американських і британських. Всі вони були пошкоджені мінами, але тоді всі британські танки могли вернутисяназад власною силою, а американські танки треба було тягнути. Секретаріят Армії у Вашингтоні негайно спростував, що покищо йому нічого не відомо про будь-яку битву в Кореї, в якій брало участь 52 аліянтські танки, а по-друге, що американські спеціялісти впродовж 4 років студіювали конструкцію і матеріял британських танків і не натрапили на жадну познаку їхньої переваги над американськими.

Червоний Китай обвинувачує Злучені Держави у воєнних злочинах

Токіо. — Комуно-китайська радіостанція в Пейпінї знову виступила вчора з обвинуваченням проти Злучених Держав, вказаючи їхнім військовим і політичним лідерам в Кореї „воєнні злочини", за які вони повинні відповісти перед судом на підставі міжнародних законів, встановлених міжнародними трибуналами в Нюренберґу і Токіо, які судили німецьких і японських воєнних злочинців. Ці обвинувачення видвигнув комуно-китайський юрист Мей Джу-ао, який брав участь в колишньому розправі проти колишнього японського прем'єра ген. Тоджо. Негайно після його заяви в комуно-китайській і північно-корейській пресі появилися коментарі з подібними обвинуваченнями та погрозами, що американських провідників в корейському конфлікті повинна спіткати доля Гітлера і Тоджо. Він вказував б, що червоні рішили повести нову пропаґанду брехні для нез'ясованих ще ближче цілей. Одним із закидів воєнних злочинів проти американців є комуністичної брехні, що Злучені Держави ведуть бактеріологічну війну проти китайського і північно-корейського населення. Тим часом переговори в Панмунджомі в справі перемир'я в Кореї перебувають дальше на „мертвій точці" суперечностей в справі вимаганої аліянтами добровільної бази для репатріації полонених та комуністичних вимог, щоб Совєтський Союз був включений в невтральну комісію, яка мала б контролювати виконання постанов перемир'я.

Зудар двох літаків на висоті 15,000 стіп —15 осіб убитих

Ню Бравнфелс, Текс. — Два бомбовики Б-29, в яких летіли студенти „на сліпо", зударилися на висоті 15,000 стіп і впали на землю. Всі члени залоги, що складалася з 15 осіб — вбиті. Заряд літунської військової бази в Рендольф пояснює, що обидва літаки, згідно з літунськими інструкціями, мали полотняні покривала над кабінами пілотів. Очевидець зізнає, що один бомбовик наїхав на другого і під простим кутом ударив у задню частину цього літака, який зараз упав на землю, а його хвіст упав кілька минут пізніше. Здавалося, що перший літак неушкоджений, але й він пізніше зачав ковзатися в повітрі та впав на землю, де наступив вибух. Керівництво літунської бази в Рендольфі не розуміє, чому залога другого літака не повідомила через радіо про катастрофу і чому вона не покористувалася парашутами.

● Ген. Гойт С. Ванденберґ призначений поновно головою ген. штабу повітряних сил. Призначення має бути потверджене Сенатом.

Ще один контракт на атомовий літак

Вашингтон. — Команда повітряних сил виявила, що замовлено другий з черги атомовий літак в підприємстві виробу літаків Боїнґа в Іст Гартфорд, Конн. Там має бути вироблена машина, порушувана ядровою силою. Теж Дженерал Електрик Корпорейшен має контракт від повітряних сил в порозумінні з Комісією Атомової Енерґії для вироблювання такої машини. Праця над побудовою заводу для продукції ядрової сили для підводних суден поступає правильно вперед, як звідомлють з військових кол, і таке судно має бути готове з кінцем 1953 р.

Американські втрати в Кореї: 106,458

Вашингтон. — Департамент оборони повідомив, що американські збройні сили в Кореї втратили впродовж минулого тижня дальших 160 вояків, що збільшило загальні американські втрати в корейській війні від самого її початку до 106,458 вояків і старшин вбитих, поранених і пропавших в акції. З тих загальних втрат є 18,505 вбитих, 75,522 поранених і 9,991 пропавших в акції.

Хор „Думка" репрезентував українців на міжнародній імпрезі

Джерзі Сіті. — Український чоловічий хор „Думка" репрезентував минулої середи українців на великій концертово-політичній імпрезі, — зорганізованій під наглядом Організації Походу за Волю. В імпрезі, яку вітав посадник міста та інші американські представники, взяли участь теж представники понад 30 народів, зокрема членів Атлантійського Пакту та об'єднаних в Комітеті Вільної Европи поневолених народів Південної і Центральної Европи. В концертовій частині програми виступив довго оплескуваний хор „Думка", відспівавши під проводом свого дотеперішнього диригента мґр. Л. Крушельницького три композиції: одну Кошиця і дві Гнатишина, та опісля під проводом свого нового диригента А. Микитюка і в супроводі місцевої симфонічної оркестри композицію Людкевича: „Ой вигострю товариша". Солістами в хорі виступали: оперовий співак Осип Стецура, д-р Граб, п. Борх та п. Буковський. Під час цілої імпрези, — яку передавано через місцеві і закордонні радіовисильні, — включно з „Голосом Америки", на сцені був приміщений український синьо-жовтий прапор, поруч прапорів численних інших націй. Місцева преса, повідомляючи про перебіг імпрези, віддала окрему увагу хорові „Думка", помістивши теж відповідні фотознімки.

Лейбуристи критикують консервативний бюджет

Лондон. — Після вчорашнього представлення в Палаті Громад консервативного проєкту нового бюджету Британії, лейбуристська опозиція почала негайно його критику, оцінюючи його як „засіб класової боротьби". Критику консервативного бюджету почав Гюґ Гейтскел, колишній лейбуристський канцлер скарбниці, обвинувачуючи консервативних, що в своїм бюджетовім проєкті вони пляніють „брати від бідних і давати заможним". Дебати продовжуються.

Засудили детектива за хабар висотою $300,000

Ню Йорк. — Суд у повіті Кінґ у Брукліні засудив бувшого детектива О'Брасна від 2 і пів до 5-ти років ув'язнення за те, що він як детектив був у спілці з загардовим ґрачем Гроссом, який тепер відсиджує кару дванадцятьох років за фальшиву присягу. Суддя Самуел С. Лібовіц заявив, що О'Браєн не тільки був спільником Гросса в газардовій грі, за що одержував львину частину зисків, але О'Браєн виконував службу сторожа особистої охорони для Гросса. На цьому суді вперше публічно виявили суму 300,000 долярів, яку одержав цей поліційний службовик. Та суддя Лібовіц сказав, що це виявлена сума, це тільки „куряча частина" з того, що О'Браєн в дійсності заробив у спілці з Гроссом на газардовій грі.

Вигнанці приготовляються до визвольної ролі

Страсбурґ, Франція. — Від минулого листопада тут працює школа для підготовки майбутніх провідників культурного і інтелектуального життя в країнах, що тепер під владою Москви. Школу встановлено з ініціятиви Комітету Вільної Европи з фондів, зібраних в Америці кампанією Організації Походу за Волю. Там студіє тепер 84 молодих хлопців і 13 дівчат, вибраних з-поміж коло 900 аплікантів на стипендії. Вони репрезентують десять країн за залізною заслоною та приготовляються до провідної ролі в культурному житті своїх країн після їх визволення. Вишкіл триває один рік та коштує коло 250,000 долярів.

ОЦІНКА ПРАВИБОРІВ В НЮ ГЕМШИР

Манчестер, Н. Г. — Велика перемога при голосуванні при партійних правиборах виказала популярність ген. Двайта Д. Айзенгавера в Республіканській партії, а сен. Естера Кіфовера в Демократичній партії. З цього роблять політичні знавці висновок, що населення хоче бачити нових людей на керівних становищах країни. З цього дальший висновок, що на красних партійних конвенціях в липні можуть дістати наименування на кандидатів на президента такі особи, які досі не брали провідної участи в політиці. Це відноситься найбільше до кандидата Демократичної партії, сен. Кіфовера, що зачерпує, наче б він критично ставився до теперішньої адміністрації. За вістками з Кій Вест на Флориді, де тепер през. Труман переводить малі вакації, він заявив, що вислід правиборів у Ню Гемшир в нічому не змінить його плянів. Сен. Роберт А. Тефт, що тільки натрудився для здобуття делеґатів для своєї кандидатури в Ню Гемшир, не скриває свого незадоволення з вислідів правиборів. З Роконкур, у Франції, де саме тепер перебуває ген. Айзенгавер наспіли вісті про радість генерала з приводу такого прихильного наставлення до нього населення стейту Ню Гемшир. — Кінцеві обчислення голосування над популярністю кандидатів при правиборах такі: республіканці: ген. Айзенгавер 46,497 голосів; сен. Тефт 35,820; Гаролд А. Стассен 6,549, Вилієм Шнайдер 201, ген. Доґлес МекАртур (ім'я дописане на бальотах) 2,974. — З демократів: сен. Кіфовер 20,147, през. Труман 16,298.

Обвинувачують юнію в Дітройті в порушенні конституції

Дітройт. — Президент Юнії Автомобілевих робітників Волтер Рутер обвинувачує управу місцевого юнійного відділу ч. 600 у Дітройті в тому, що та управа порушила Конституцію ЗДА та спричинила непоправну шкоду місцевій дітройтській юнії. Дітройтський відділ у Форд-локал 600, с членом Юнайтед Авто Воркерс Юніон і має коло 60,000 членів. Заряд цього відділу захопили під свою контролю комуністи і членів цього заряду переслухував Комітет проти американської діяльности, що діє при Палаті Репрезентантів у Вашингтоні.

Учасники нападу на Гулая засуджені на 7 років ув'язнення

Мюнхен. — Трьох напасників на ген. Гулая засуджено на кару ув'язнення по 7 років кожного. Свій присуд суд обґрунтував тим, що напасники діяли свідомо, змовившись заздалегідь та керувались низкими спонуками. Суд над трьома напасниками, — Миколою Литвином, Романом Гниплою та Григорієм Цибером, — звернув своєю сенсаційністю, загальну увагу преси, мадяробільшової преси і був широко коментований в еміграційній пресі.

Італійські комуністи втрачають членів

Рим. — Заступник генерального секретаря італійської компартії поінформував її Центральний Комітет, що в цьому році по 28-го лютого, 2,059,000 дорослих комуністів заплатили свої членські внески за партійні квитки. В тому самому часі минулого року було 2,112,000 таких, що заплатили членські внески. — Ще радикальніше зменшення членства виявляє італійський комсомол. В цьому році заплатило членські внески 332,000 молодих комуністів, тоді коли минулого року їх було 463,000. Це означає зменшення в членстві на 15%.

АЛІЯНТИ ПЛЯНУЮТЬ НАЙБІЛЬШІ ВОЄННІ ВПРАВИ В ЕВРОПІ

Франкфурт. — Вчора тут відбулися таємні наради аліянтських військових командантів в справі їхньої військово-оборонної готовости. В нарадах, якими проводив французький генерал Альфонс Пієр Жуен, взяв участь теж аліянтський головний командант ген. Двайт Айзенгавер, що в тій цілі спеціяльно приїхав з Парижа. Перед своїм поворотом до Парижа, ген. Айзенгавер заявив на пресовій конференції, що у висліді тих нарад, між іншим, вирішено влаштувати воєнні найбільші вправи аліянтських збройних сил в Европі. Він висловив при цій нагоді надію, що в тих воєнних маневрах „гратиме свою ролю" вже теж Західна Німеччина та її збройна сила, що має бути створена в рямках европейської армії. Аліянтський головний командант рівночасно поінформував, що подробиці тих маневрів опрацьовує його дальший шеф його генерального штабу, ген. Алфред Ґрунтер. В маневрах візьмуть участь збройні сили Злучених Держав, Британії, Франції, Бельгії, Голяндії і Люксембурґу. Вернувшись до Парижу, ген. Айзенгавер заявив, що він відбув в Німеччині дуже успішні" наради.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$ 5.25	Six months	$ 5.25
На три місяці	$ 2.75	Three months	$ 2.75
В Джерзі Сіті і закордоном:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$12.00	One year	$12.00
На пів року	$ 6.50	Six months	$ 6.50
На три місяці	$ 3.50	Three months	$ 3.50
Число з понеділка (з англійською частиною):		Monday'sissue (the Ukrainian Weakly, English language supplement):	
На рік	$ 3.00	One year	$ 3.00
На пів року	$ 2.00	Six months	$ 2.00

За кожну зміну адреси платиться 10 центів

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ПРОБА В НЮ ГЕМШИР

Передвчорашні правибори в Ню Гемшир мають свою вже 300-літню традицію, отже сягають до самих початків організованої американської демократії, і хоча вони ще далеко не перерішують не тільки виборів, але й самих правиборів у цілій країні, проте вони завжди були і залишились інтересною пробою сил та багатомовним барометром тенденцій дальшого розвитку.

Правибори в Ню Гемшир зв'язані з традиційним т. зв. Днем Міського Зібрання (Тавн Мітінґ Дей), що традиційно повторюється вже від 300 років та в якому населення того „ґранітового стейту" сходиться, кожний як рівний з рівним, щоб вирішувати свою долю. В роках виборів президента країни, в тому дні обі великі партії, Демократична і Республіканська, започатковують т. зв. правибори в країні, вибираючи своїх делеґатів на партійні конвенції, на яких вибирається кандидатів на президента. Тим самим ню-гемширчани є своєрідним трампліном для виборчої кампанії та справді барометром публічних настроїв, що не залишається без впливу на дальший перебіг кампанії та її кінцевий вислід, отже й на вибори.

Деякі факти з висліду правиборів в Ню Гемшир говорять самі за себе. Згідно з дотеперішніми підрахунками, ще не потвердженими в цій хвилині офіціяльно, на всіх коло 300,000 зареєстрованих виборців, голосувало 129,085, не зважаючи на погану погоду того дня. Це відносно велика фреквенція, як зважити, що в правиборах чотири роки тому голосувало там заледве 75,000 управнених.

Вислід правиборів такий: республіканці віддали свої голоси: 46,497 на ген. Айзенгавера; 35,820 на Тефта; 6,673 на Стасена; 243 на Шнайдера і 3, 160 на МекАртура, хоча цей рішучо відмовився від кандидатури. Два зголошені демократичні кандидати дістали: Кіфовер 20,147 і Труман 16,298 голосів. Крім того всі 14 делеґатів на республіканську конвенцію обрані з-поміж тих, що підтримують кандидатуру ген. Айзенгавера, подібно як і всі 12 делеґатів на демократичну конвенцію підтримують кандидатуру сенатора Кіфовера.

Висновки з правиборів в Ню Гемшир дуже цікаві. Перш за все виявилось, що демократи бажають зміни не так політики, як радше її керівників. Сенатор Кіфовер, який переміг президента Трумана в цих правиборах, належить до тих демократичних лідерів, які всеціло підтримували внутрішню і закордонну політику адміністрації президента Трумана. Різницю можна добачувати найвище в тому, що сенатор Кіфовер, як голова сенатської комісії для розсліду злочинів, виступав дуже гостро і рішучо проти корупції та вимагав найрішучіших заходів для припинення злочинів і деморалізації. Інше діло, що президент Труман зі свого боку не робив нічого, щоб перерішити вислід цих правиборів в свою користь.

В республіканців ген. Айзенгавер далеко випередив сенатора Тефта та інших кандидатів на кандидатів. Перемога Айзенгавера тим більша, що він ще не забирав слова і нічого не сказав для підтримки своєї кандидатури, тоді, коли сенатор Тефт мав і використав можливість агітувати в свою користь. Довідавшись про вислід правиборів в Ню Гемшир, ген. Айзенгавер, що прибув з Парижа до Франкфурту для нарад з американськими військовими командантами в Німеччині в справі літніх воєнних вправ, заявив з усміхом кореспондентам: „Кожний американець, який довідається, що так багато інших співгромадян вважають, що він надається на президента — не був би американцем, якщо б цим не пишався".

Керуючись досвідом в Ню Гемшир, поодинокі кандидати на президента розгортатимуть тепер свою кампанію у відповідному напрямку. Але це не залишиться без впливу і на партійних лідерів, бо кожна партія в свойому власному інтересі підтримуватиме насамперед тих кандидатів, які втішаються найбільшою популярністю серед загалу, що вирішує вибори. Власне в цьому відношенні правибори в Ню Гемшир матимуть великий вплив на кандидатів, на партії і на загал виборців. Правда, дехто вважає ці правибори в Ню Гемшир „замилюванням очей", але інші вважають їх радше „відкриттям очей" та першою пробою у виборчих змаганнях.

Совєтська відповідь про Катинь

У кінці минулого місяця, надійшла відповідь совєтського посольства на запрошення комісії, що розглядає справу катинських душогубств. У відповідь на запрошення, сов. посольство доручило Державному Департаментові ноту з рішучим протестом „проти образи, що її спричинила Комісія Конґресу Совєтському Союзові". У ноті пригадується, що совєтська комісія вже оголосила в 1944 році, що розстріли в Катинському лісі це справа німців та що це совєтське освідчення не було досі оспорюване. Лише, по восьмох роках, американські офіційні чинники починають висувати сумніви щодо спричинників масового душогубства.

У цій ноті, — поминувши всю її брехливість, є один бік, що не може пройти непоміченим перед тими, хто хоче представляти собою сумління світу. А саме, — злочинець твердить, що обвинувачення проти нього невірне, тому, що про цей злочин не говорилось давно, а лише тепер, коли це вигідне з якихось інших, суто сторонніх причин. Тут є своя страшна правда. Коли хтось довгий час затаює злочин, він цим самим роззухвалює злочинця й достарчає йому можливости боронитися.

Досі якось було, що світова „мораль" відрізняла злочинця — окрему людину, від злочинця — державного мужа чи народу. Тому „торгували з людожерами", тому сотки тисяч разів скупаний в крові головний прокурор терористичної держави, Вишинський, посміхаючись тиснув руки представникам демократичного світу. Тому демократичний світ тиснув й тисне руку прокурора, намагаючись не пам'ятати про штучні голодівки, про концентраційні табори, про масові розстріли, хоч би вони відбувалися в 1951 році в Кореї, а їхні жертви — це вільні громадяни вільних країн.

А потім, — через вісім років, — потрясальний закид — „Ви ж мовчали"!

Відповісти на це, звичайно, тяжко. Можна все зрозуміти, — й делікатність до свого союзника по зброї, й складність політичного положення, й бажання заспокоїти змучений війнами світ, — але промовчування, не зложення хоч би самого скромного протесту, — цього зрозуміти тяжко.

Тепер відомо, що в справі Катиня було зложене відповідне донесення, яке на багато років було пильно заховане. Відомо теж, що тисячі прохань, протестів, скарг було вислано свого часу до представників демократичних держав, але все таки десятки тисяч нещасних громадян СССР були насильно повернені „на родіну", себто віддані на певну мученичеську смерть.

Можна уявити, як заходилися сміхом в Кремлі, розглядаючи світлини: — як вискакують з вікон з розпачу самогубці, як вони лежать з поперерізуваними жилами, як по юрбах народу прокочуються червоні танки. І як на це дивляться, нічого несвідомі, представники демократії!

Проте війна в Кореї, мужні виступи політиків і військовиків, а особливо недавня промова президента на кораблі „Куріср" говорять про те, що доба мовчання минула, а наступає доба чину. Ця доба, коли прийшло зрозуміння, що непротивлення злому часто буває потурання йому.

Олександер Татомир

НА ДИТЯЧИЙ ФРОНТ!

В справі виховання дітей на чужині появилося вже багато статтей у нашій пресі.

Еміґрація та зв'язані з нею труднощі ніяк не звільняють нас із відповідального обов'язку дбати про дітей, а навпаки ставлять його на одне із чолових місць. Умовини нового побуту зовсім не пригадують нашій дітворі країни їхнього походження, а виповнюють дитячі душі новим змістом. І треба доложити багато організованих й індивідуальних зусиль, щоб дітвора не втратила духового зв'язку з батьками, з спільнотою та з її культурними надбаннями. Ці, надзвичайної ваги, питання мусить стати життєвою проблематикою не тільки батьків, не тільки педагогів, громадських діячів та одної, чи двох організацій, а пекучою справою всієї нашої спільноти в Америці; а насамперед цих чинників, що по своїй природі, покликані формувати духове обличчя молодого покоління. Цими замітнішими чинниками є: 1) родинний дім, 2) українська церква, 3) українська школа, 4) товариства та організації, що є носіями національної, духової та фізичної культури українського народу.

В умовинах еміґрації першорядної виховної ваги набирає родинний дім. Він мусить бути звеном духового зв'язку молодого покоління з Батьківщиною. Він мусить різьбити дитячу душу найкращими зразками нашої духової культури. Він мусить запалити її вогнем, послужити великій справі! Скарби, винесені з рідних піль, ще стануть животворним джерелом духового наснаження нашої дітвори. Від цього завдання не можуть звільнити нас ні важка праця, ні неспані ночі, ні громадські обов'язки, ні доляри. Це тільки наш і наш батьківський обов'язок! За його виконання відповідатимемо перед Історією та перед остаточним трибуналом Всевишнього!

Щоб серед еміґрантської сіробуденщини батьки вдержали себе на відповідному духовому рівні, мусять вони стояти в постійному контакті з нашим організованим життям, де відсвіжуватимуть свої почування та кріпитимуть свого духа. Зокрема мусять піддержувати звязок з виховними установами, що послужать їм добрими порадами та добірним виховним матеріялом. Родинне гніздо мусить бути навіяне рідним теплом, що пробиватиметься в поведінці, розмовах, у внутрішньому влаштуванні дому! Це рідне тепло рідного дому остане на все життя ґайдужним споминoм дитячих днів!

Християнська Церква стала джерелом високо розвиненої, спертої на тривких моральних основах духовости українця. Вона стала підложжям всіх чеснот, що ними, на просторі, століть блистіла Нація. Тож не диво що великі церковні мужі в Україні були водночас гартними українськими патріотами. Україна по чуже не сягала, а права бути господарем на своїй землі, згідно з усіма божими, людськими та природніми законами. Ці світлі традиції повинна зберігати українська Церква й на еміґрації! Теперішня доба, коли напроти себе стали два світи, найкраще надається до якнайтіснішого пов'язання двох понять: Бог і Батьківщина! Віримо, що Українська Церква в Америці стане по формі й змісті, подібно, як і її попередниця на Рідних землях, на висоті завдань.

В організації нашого шкільництва натрапляємо на різні великі труднощі. Все ж таки, коли організуємо парохіяльну, чи яку другу школу, ми свідомі цього, що її виховним ідеалом мусить бути — повновартісна людина, цебто така, що не тільки набула б якесь потрібне в житті знання, але й що почуває свій тісний зв'язок з українською громадою та розуміє обов'язки, які випливають із цього відношення. Ця людина вміла говорити, читати й писати українською мовою, має загальні відомости про Украйну та її минуле. І коли б при організації школи не вдалося зреалізувати хоч найосновніших із вищенаведеного, то до такої школи даремно прикладати труд і гріш. Краще було б всі такі зусилля та гроші обернути на позашкільне виховання української дітвори, що напр. у важких умовинах під Польщею здало так добре життєвий іспит.

Наші товариства та установи, що є носіями національної духової та фізичної культури рідного народу, покликані теж присвятити увагу дітворі. Існування цих товариств та дальша їхня праця буде залежати від цього як наймолодше покоління включить себе в лави організованого громадянства. А воно включить себе настільки, наскільки ці товариства зацікавлять їх собою та громадським життям. Не згадую тут про загальновідомі виховні Т-ва, як ось „Пласт", що вспіли добре пристосуватися до нового середовища та з розмахом беруться за незвичайно корисне діло.

Добре було б, щоб наші церковні та світські виховні установи в ЗДА зложили Головну Педагогічну Раду, покликаючи до неї визначні педагогічні сили, громадських діячів-виховників та письменників дитячої літератури, що в свої досвідчені руки взяли б справу виховання української дітвори та молоді в ЗДА. При знанні справи, добрій волі та запалі вдасться успішно наладнати й цей важливий відтинок українського фронту!

Тож не гаймо часу та сміливо йдімо на дитячий фронт!

Правда про Вісбаден і Мюнхен

(Голос азербайджанця).

Прийнявши запрошення Американського Комітету, ми прибули у Вісбаден з щирою гадкою знайти спільну мову з російськими демократичними колами для спільної антибольшевицької боротьби. Але, під час обміну думками між представниками різних груп, представники груп очолюваних Мельгуновим, Байдалаковим і Керенським, ніяк не могли приховати своєї нещирости у відношенні до поневолених народів. Почало вияснюватися, що т. зв. „самоопределініє народов", що його вони недавно оголосили, має лише декляративний характер. Виявилось, що це самоопреділення має бути тільки в межах б. російської імперії. Ясніше кажучи, під виглядом боротьби за звільнення народів СССР, передбачалось відродження б. російської імперії. І для того єдинонеділимцям в СОНР потрібні були люди, з неросійських народів („Дайте нам гроші, а ми знайдемо потрібних вам націоналів"). Росіяни ж, що щиро турбувались долею своєї батьківщини були в Вісбадені в меншині і не могли мати впливу на біг справ.

Як наслідок настанови російських імперіялістів, вже після першої наради зазначилось історичне недовір'я між двома таборами. Як росіяни, так і неросіяни, почали нараджуватись окремо.

Перший табір, що складався з представників груп: Союзу Боротьби за свободу Росії (п. Мельгунов), Національно - Трудового Союзу (п. Байдалаков) й т. зв. Народників (п. Керенський) вимагав беззастережного прийняття штутґарських документів, оформлення загально - російської організації з керівництвом у них п'яти російських груп, залишення права вирішення майбутнього державного устрою на обшарі б. Російської Імперії за Всеросійськими установчими зборами й т. ін.

Другий табір (неросійські організації) твердив, що об'єднання можливе лише на ґрунті щирого признання рівноправности народів за принципом Атлантійської Хартії. Як зразок такого об'єднання є ООН. — Таке об'єднання не може мати „загальноросійський характер, воно мусить бути реальний орган, що б об'єднував антисовєтські сили пригнічених народів.

Так роз'єднано й продовжувалась „праця" Вісбадена до кінця, хоч ще й відбулися дві безуспішні спільні наради, де обговорювалось створення міжнаціональної комісії (яка не могла діяти з вини росіян, які відмовились від участи в ній) та оповіщення спільної декларації для преси. Це оповіщення було прийняте з застереженням, що „білоруська, азербайджанська й грузинська делеґації заявили, що публікація оповіщення можлива лише тоді, якщо буде досягнено загальне порозуміння" (див. Протокол спільного засідання, ч. 3 з 6 II. 51 р.)

З огляду на те, що загального порозуміння не наступило, ця декларація (оповіщення) не могла бути опублікована, щонайменше без згоди сторін. Крім того, особисто я її зовсім не підписав. Але поминувши це все, декларація була опублікована в російськім тижневику „Поcєв" і в газеті „Голос Народу", де, між тими, що її підписали, був і мій підпис. В додатку, „Посєв" сфабрикував „власне повідомлення", ніби неросіяни в Вісбадені побажали взяти уділ в СОНР, що не відповідає дійсності. У ч. 2. „Освобожденія", з'явилась ця сама сфальшована декларація.

Я послав (16 грудня 51 р.) до „Посєву" й „Голосу Н." офіційне спростовання, але воно не було узгляднене редакціями цих газет. Так діють сонровські псевдодемократи. Приїхавши до ЗДА, я доручив своє спростовання головн. редактору „Нов. Рус. Слова", який, також, „не знайшов" для нього місця в своїй газеті.

Неросійські національности щиро думали про боротьбу проти комунізму, але єдинонеділимці твердять, що „...якщо йти на переговори з цими представниками національних організацій... то... політичний центр... мусить стати в кращому випадку репрезентативним органом, а в гіршому й невідклично, в дійсності органом розчленування Росії (В. Никитин, „Россиский Демократ", ч. 2, 51).

А що б було, якщо б сталося, як бажали панове сонровці? Не створився б тоді єдинонеділимчеський орган? Такий, — тільки червоний, — центр вже існує в Москві.

Треба ж зрозуміти, раз на завжди, — що народи, які стогнуть під ярмом большевизму, потребують реальної помочі для свого звільнення, а не для заміни „своїх" володарів. Боротьба за національну незалежність не є вимислом окремих „сепаратистів", а це є священний обов'язок кожного свободолюбного народу.

Що торкається відновлення російської імперії, то неможливо, щоб і в майбутньому демократичному світі ця імперія трималась далі на багнетах, бо неможливо повернути колеса історії назад. Час залишити мрію про „єдину" й „неділиму" й стати на шлях правдивої боротьби з спільним ворогом — большевизмом.

І. Акбер.

Наше шкільництво в Німеччині

З днем 31 грудня 1951 покінчило свою діяльність IPO на терені Німеччини. У січні і лютому IPO ще продовжувало остільки свою діяльність, що висилало транспорти тих, що дістали візи до 31 грудня. Одначе багато осіб, — крім тих, що їх раніш з різних причин відсунули від еміґрації, — хоч перейшли документацію і лікарські оглядини не можуть виїхати. Усі вони опинилися на німецькій господарці, і положення їх важке. За працю тяжко, а німецька допомога дуже невелика: в таборах не дають ніяких харчів, ні одежі, як раніш було, лише $10 на батька родини на місяць, а на прочих членів родини по $7, а дорожнеча велика і зростає.

Зокрема в дуже важкому становищі опинилися наші культурні установи, а особливо школи. Раніш IPO давало декілька етатів на школу, діти мали повне удержання і одежу, батьки здебільша працювали в табарах, тож могли теж допомогти школам. Тепер усе це відпало.

Німці не допомагають школам, навпаки, стоять на тому становищі, щоби наші діти ходили до німецьких шкіл і садків. Очевидно це зовсім ненормальне явище, щоб наші люди, що живуть в таборах по кілька тисяч і творять громади, немов невеликі містечка, — не мали своєї школи. З тієї причини учителі, хоч в тім шкільнім році не дістають платні (IPO замкнуло ще в червні усі шкільні етати), все таки далі ведуть навчання. Цей стан надалі неможливи, бо учителі мусять оглядатись за якоюсь іншою працею, не маючи ніякої грошевої піддержки зі школи. Дещо інше удержати садки чи нар. школи, що їх можуть вести 1—2 учителів.

У тяжкому положенні опинилася ґімназія в таборі Шляйсгайм, Мюнхен. Є це одинока українська ґімназія на цілу Німеччину. Навчання ведеться по пляну 8-клясової реальної ґімназії з латиною від 3 кляси, з навчанням мов англійської і німецької. Фаховий учительський склад є повний. При ґімназії удержується інтернат, бо діти з інших таборів хочуть вчитися в українській середній школі. На ведення інтернату теж потрібно засобів, бо нім. допомога на удержання дітей, далеко не вистарчає (25 центів денно).

Доля тих еміґрантів, що остали в Німеччині незавидна, тож намагаймось облегшити їхнє становище хоч тим, що забезпечимо їхнім дітям науку в рідній мові. Зокрема повинні заопікуватися тими школами тутешні „Учительські Громади". Щомісячний хоч би і невеликий даток, може допомогти удержати наше шкільництво, це велике діло, що його жертвенною працею ведуть оставші там наші товариші - учителі. Справа дуже спішна, негайна допомога необхідна.

Крім тих учителів, що є по таборах, є понад 10 учителів, старших віком чи хворих, що опинилися в домах старців. Вони мають удержання, але дрібна щомісячна грошева допомога — необхідна. Мала б вона і велике моральне значення, бо опинившись в чужому середовищі, вони почуваються дуже самітні. Те, що Уч. Громада пам'ятає за них, було б для них розрадою. Особливо на серці повинна лежати ця справа нашим педагогам і б. учням наших ґімназій, що тепер перебувають в Америці.

Запити, як допомогти цій справі можна слати на адресу Учительської Громади в Шікаго:
2102 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill. Antonovych Adam.

М. Т.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ, У. Н. СОЮЗУ!

НОВИЙ ІДОЛ У ЛЬВОВІ

До 28-их роковин смерти Леніна у Львові на Першотравневій (колись Пілсудського) вулиці збудовано новий пам'ятник Леніна. Це монумент висотою 7 м., уявляє собою трибуну у вигляді коробки, а на ній Леніна, як „полум'яного трибуна". Проєктодавці — В. А. Шарапенко та Г. А. Француз.

На відкриття пам'ятника приїхав Гречуха з Києва, на трибуну вийшли Пелехатий та Чучукало з місцевого обкому, зігнано до 100 тис. людей з міста та околиці. Як і пристоїло на таку імпрезу, промовці громили „українських буржуазних націоналістів, які давно вже торгують кров'ю свого народу", „ці душогуби, вироди вірою і правдою тепер служать американським імперіялістам, постачаючи американській розвідці вбивців, шпигунів, диверсантів".

О. Кобець

ДЕЩО З ІСТОРІЇ МОГИЛИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

(Нотатки з пам'яти).

3)

І, не зважаючи на політичну небезпеку для тих, хто якось виявляв свою увагу до могили страдника українського народу, тодішній голова канівського повітового земства, поміщик Беренгович Борис Олександрович, з власної ініціятиви, поставив на загальних земських зборах вимогу дати 1,000 карбованців на укріплення гори, де покоїться тіло „малороссийского писателя Т. Г. Шевченко". Навіть слова „український" не вільно було тоді в установі вживати. На тодішні часи такі гроші були досить великі, отже можна би було сподіватися, що гору від дальшого стихійного руйнування буде забезпечено.

Але... з того нічого не вийшло. Київський губернатор Суковкин постанову канівського земства скасував, заборонив гроші на укріплення і впорядкування гори витрачати, а самого п. Беренговича — людину молоду, енергійну, високо-культурну і, як бачимо, з великими до українства симпатіями, з посади скинув...

Яри далі підкопувались під гору. Потроху рятували становище люди власними силами, власними дрібними коштами. Тільки з революцією 1917-1918 років наміри земства з року 1912-го було здійснено місцевими громадськими організаціями, які, скільки можна було, гору укріпили.

Ще кілька слів про той білий хрест, що простояв над могилою біля 50 років.

Коли на Україні запанував новий режим, який у корінь викорчовував релігійні переконання народу, вважаючи всяку релігію за „опіюм" для народніх мас, самий хрест на могилі Т. Г. Шевченка став йому дошкульно мулити очі.

І от, літом 1924 року нові володарі наказали той чарівний хрест із могили скинути. Скидаючи, хрест брутально побили на шматки, а уламки скинули в найближчий яр з боку передмістя Манастирка. Довго окремі уламки хреста валялися в проваллі, кроплені ранковими росами, обмивані дощами, обвітрювані буйними придніпровими вітрами. Поволі й ті уламки щезли. Може добрі люди порозбивали, з немалим риском для власної безпеки, може їх, зрештою, позамулювали в яру щорічні зливи-щумовиці...

Тільки один уламок білого чавунового хреста забрав, також із великим риском для себе, директор київського музею, що на Олександрівській вулиці, професор Біляшевський, який власним коштом довіз його, здається, найнятим моторовим човном, до Києва, але — чи наважився виставити в музеї, що, до речі, мав ім'я Т. Г. Шевченка, — невідомо. Думаємо, що не наважився...

Замісць чудового пам'ятника — того високого білого хреста, большевики поставили на могилі мізерний, на чоловічий зріст чи й менший, незграбний підмурок, а на ньому — ще незграбніший, бо відлитий якимось самоуком із цукроварні, бюст-погруддя поета в шапці, якого за три кроки від могили вже й не видно.

Цей „пам'ятник" простояв якихось півтора десятки років, а пізніше, тодішній уряд, бачивши, що старими методами відвертого переслідування українського руху нічого не вдієш, за своєю підлою звичкою, почав підроблятися під національні почуття українського народу: мовляв, ось і ми шануємо ваших великих людей, хоч і винищуємо їхніх послідовників — людей дрібніших — цілими мільйонами. І на могилі Того, Хто з усієї душі проклинав гнобителів, новітні гнобителі поставили, замість знищеного хреста, пам'ятника, відлитого в Петербурзі в майстерні москаля Манізера. Того самого Манізера, який готував пам'ятник Т. Г. Шевченкові і для Харкова і який використав первісні проєкти скульптора — українця Костя Бульдіна, трохи їх перобивши, — і для харківського парку, і для самої Тарасової Гори.

Тепер на Тарасовій Горі збудовано ще будинок - музей, під час останньої війни добре німцями пограбований. А навколо гори закладено большевицьке господарство, — совхоз...

Теперішній пам'ятник на могилі Т. Г. Шевченка, чорний на колір, губиться серед темної зелені дерев, і вже не приковує до себе пильної й священної уваги пасажирів — Дніпрових подорожніх — місце вічного упокоєння геніяльного сина многострадального українського народу.

(Закінчення).

Іван Кедрин

ЗА НАРОДНИЙ ДІМ В НЮ ЙОРКУ

Українські Народні Доми є в усіх більших і менших скупченнях американсько - українського громадянства, не тільки у мільйонових американських містах, але й у менших, де давні українські імігранти здвигали церкви і прихода з просторими залями та Народні Доми із сентименту до цієї старо-краєвої назви та із старо-краєвої традиції, що Народний Дім є символом громадської зорганізованости. Правда, ці Народні Доми не скрізь відіграли однакову ролю, головно як творчого центру української культури. Але місцеве життя було і далі виглядає відповідно до місцевої громади: воно відзеркалює творчі духові спроможності живих людей і тому теж можна оцінювати ролю Народних Домів в Америці тільки у тісному пов'язанні з характером, з прикметами і хибами місцевих українських громад. Проте понад усі слушні чи неслушні критичні оцінки стоїть одна правда: величезною заслугою українців в Америці, давньої української іміграції, було власне само будування тих Домів, був сам гін тих піонерів українського життя на американській землі — творити такі центри, здвигати такі фортеці. Наповнювання їх пізнішим змістом — це окрема справа, само створення станиці — річ найперша, вирішна, документальна, як доказ живучости, жертвенности й громадської активности американських українців.

Те, що найбільше скупчення українців в Америці, найчисленніша американсько - українська громада в Ню Йорку із пропорційно найбільшими завданнями в усіх ділянках громадського і товариського життя не здобулася досі на власний Народний Дім — це така аномалія, яка переходить межі глумливих жартів. Бо це справа смертельно поважна, яка б'є і по моральному престіжі всього українства в цілій Америці і б'є по живучих інтересах безпосередньо зацікавленої нюйоркської української громади. Загал українців не знає, чому так воно сталося, що саме в Ню Йорку досі нема українського Народного Дому. Загал (головно новоприбулий), знає лише, що справа українського Народного Дому в Ню Йорку має вже цілу довгу свою історію і що ідея такого Народного Дому в метрополії цього континенту і світу — це якесь відкриття Америки, давно відкритої. Очевидно, що добре було б пізнати ту історію. Але тільки для інформаційних цілей, щоб навчитися, як не треба робити, як не треба повторювати помилки, та що — позитивно — треба зробити, щоб дійти до успішного завершення цілі. І цією ціллю є, очевидно, не тільки урочисте відкриття українського Народного Дому в Ню Йорку, але й гарантія вдержання його відповідною купецькою калькуляцією, господарським бюджетом, та наповнення Народного Дому в Ню Йорку таким змістом, що його диктує нинішнє українське життя, його потреби і його потенціяльні можливості.

Тому проблема Народного Дому в Ню Йорку, підхоплена знову гуртом громадян, доведена до створення такого Комітету і його Ради, де засідають першорядні фахівці, чільні громадяни давньої і нової імігpації, врешті заактуалізована випуском 25-долярових „шерів", ця проблема має дві сторінки: матеріяльну і духову. Перша з них торкається зібрання потрібних фондів, в першу чергу 60-ти тисяч долярів, а загалом 250 тисяч, на придбання й пристосування будинку, — далі, складення докладного пляну матеріяльної забезпеки існування установи, себто дальшого придбання фондів на сплату банкової позички (якщо дім буде придбаний перед зібранням повної передбаченої квоти), на адміністрацію, податки. Зміст Народного Дому, — що він буде уявляти собою і яку буде приносити конкретну користь громаді, як її центр і зв'язковий, це ніби питання окреме, проте тісно зв'язане також із фінансовою базою установи, з її розмірами (скількість і величина заль і кімнат та їх практична придатність) та можливостями експлуатації, розуміючи під цим словом одноково користування для себе, для української культури і громадського та товариського життя, як і піднаєм під дохідні підприємства. Під адресою давніх Народних Домів чуємо від новоприбулих не раз докори, що їхнім осереднім пунктом є „бари" з використовуванням Дому для громадських і культурних цілей лише на дальшому і другорядному пляні. Може дещо у такому закиді правди, але ж оті легковажені деким „бари" стали саме фінансовою базою існування Домів. Давні американсько - українські громади були і чисельно надто кволі і своїми громадськими та культурницькими зацікавленнями надто скромні, щоби можна було черпати постійні і поважні зиски з інших позицій, як бар. Нині, з приїздом маси нової імігpації, можливості інші. Нині кількадесять тисяч долярів видають нюйоркські українці в зимовому сезоні за винаєм заль на свої балі й вечерниці. Нині українські театральні залі завжди повні, майже всі доклади збірають по сотні і більше слухачів, десятки організацій платять гроші за піднаєм кімнат на свої засідання і збори, українські вчителі музики платять за кімнати на свої лекції, є цілий ряд поважних наукових і громадських установ, які платять постійно щомісячне комірне за свої домівки, порозкидувані по місті. Нині, врешті, є щонайменше сотні українців і українок, які харчуються по ресторанах. І тому перед таким Народним Домом, який міг би примістити поважну скількість постійних піднаємців, українські товариства й організації, мати власний ресторан, мати бодай дві великі бальові залі, театральну залю та залі для докладів, менших концертів і зборів, — перед таким Народним Домом відкриті широкі і зовсім реальні можливості мати матеріяльну базу також поза чи поруч із баром.

Очевидно, що і характер такого Народного Дому був би інший, як бував здебільша досі. Навіть при існуванні окремого Дому Культури — українське громадське і товариське життя в Ню Йорку вже таке різнобарвне, різногранне і жваве, що Народний Дім матиме більше клієнтів, як можливості всіх їх заспокоїти! Тому і купецька калькуляція і вимоги українського життя диктують оглядатись не за малим об'єктом, за скромним будинком, а власне за великим, за таким, що притягав би і задовольняв, а не відштовхував і не казав шукати далі пристановища в неукраїнських домівках. І з такою свідомістю, що українцям Ню Йорку потрібна велика, простора, міцна фортеця, — всі українські мешканці Ню Йорку мусять допомогти здвигнути її Нинішня кампанія за Народний Дім у Ню Йорку пригадує всім нам, „нюйоркчанам", що тяжить на нас пляма, яку пора таки вже змити. І що цього не можна зробити фразою.

ЗАЩО ПОЕТ ОЛІЙНИК СТАВ ЛАВРЕАТОМ?

При роздачі сталінських премій 1950 р. однією з них був нагороджений за свою поезію і Степан Іванович Олійник. Українським літературним колам це прізвище було зовсім невідоме. Щойно недавно попали нам у руки два циклі його віршів: „Мої земляки" і „Наші знайомі", частинно присвячені дуже модній сьогодні у совєтській поезії американській проблематиці. Наприклад, Олійника дуже гризуть сумніви, чи президент Труман:

Має право він зватись —
[людина?
Я, наприклад, вважаю, що ні!
бо в ночі він:

Гострить бандам об доляр ножі.

Проте, здобутком нової совєтської поезії слід уважати вірш „Вказівок немає", який і наводимо майже в цілости:

— Чом не справите місток?
Це ж бо діло ваше!
— Та немає вказівок! —
Голова нам каже.

Повторив він ці слова,
Все чекав та м'явся.
І на цьому голова
Сам таки попався!

Як зійшов весною лід,
Як розмило річку,
То не раз і він у брід
Гнав бідарку-бричку.

Цього разу їхав він
Знову через воду:
Ще здалеку взяв розгін,
Щоб прискорить „з ходу"!

Став настоячки... пригнувсь...
И саме серед броду —
Ненароком похитнувсь
І... шубовсть у воду!

— Чом тікаєш? Там сиди!
Це ж не подобає.
Бо ж вилазити з води
Вказівок немає!

Словом: навіщо було робити революцію, коли такі самі речі писав далеко краще 100 років тому Степан Руданський?

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Рочестер, Н. Й.

Пластова імпреза

Заходом Пластової Станиці в Рочестер, Н. Й. при співучасті Жіночого Коша, дня 3-го лютого 1952 р. відбулася в церковній залі дитяча різдвяна вистава на сім відслон п. н. „Дівчина з сірничками" на основі оповідання Г. Х. Андерсена.

Цілість виставки була поділена на дві основні частини: дійсність і уява — замерзаюча сирітка, та її три сни — перший: в лісі між прикрашеними святочно ялинками, в товаристві очайдушків-добродушків, зайчиків і круків; другий: в небесних просторах, між хмаринками, зірками і місяцем; третій: в небесному магазині, серед ангелів і ляльок, призначених на дарунки чемним дітям на землі. Закінчує виставку смерть дівчинки, яка під опікою свого Ангела Хоронителя відходить до неба, до стіп Пречистої Діви і Новонародженого Ісуса.

„Дівчина з сірничками", — учасники пластової імпрези в Рочестер.

Імпреза зробила на глядачів глибоке враження. Не одному на очах появилися сльози співчуття для бідної дівчинки-сирітки. В цьому передусім заслуга нашої молоденької акторки, юначки Валі Сідельник, яка виконала доручену їй ролю направду добре, з великим зрозумінням та відчуттям.

Решта виконавців постаралися дати те, що могли найкраще. Головну участь у виставі брали наші найменші новачки та новаки. Маленькі очайдушки-добродушки бездоганно виконали свій хоровід. Зайчики теж не залишилися позаду. Але вже найкращою появою у Різдвяному Лісі були два круки, які чудово відтанцювали свій дует, одягнені в оригінальні, дуже дбайливо виконані костюми. Ролі виконували новачка Марта Сінкевич та юначка Марта Крамарчук. Балет зірок випав дещо слабше, тому, що багато дітей хворіло і треба було в останній хвилині заступити їх іншими. На перше місце серед зірок висувається новачка Марта Сінкевич у ролі царівни зірок.

На дальшому пляні сцени проходжувався по Сріблистому Шляхові Місяць-Князь (юнак Гриць Костинюк), одягнений як український лицар-князь. Костюм був виконаний справді по-мистецьки, незвичайно стилево (після малюнків Дядинюка) і вражав багатством. Останнє видіння дівчинки — серед ангелів в небі під час, як вони приготовляють дарунки для дітей на землю, було дуже оригінальне. Живі ляльки, були одягнені в дуже гарні костюми та виконали цілий ряд оригінальних танків. Серця всіх здобула собі найменша новачка Христя Ващук своїм танком ляльки, гарненька япончка (юначка Дарця Городецька) в стилевому одязі виконала з грацією оригінальний японський танок, відважний коминярчик — найменший новак Богданчик Лялька, гарно одягнений паяцик — новачка Христя Бабюк, розкішна киця — маленька новачка Христя Сінкевич, та знову новачка Марта Сінкевич, цим разом, як гуцулочка, одягнена в стилевий гуцульський одяг, всі вони захопили публіку своїм виступом. Цілу сценку доповнювали безліч ангелів, різноматно одягнених, з крилами та зірками на голівках.

Виставку закінчив живий образ: Ангел Хоронитель (юначка Оксана Кушнір) провадить дівчинку до неба; по обох боках шляху до неба, ангели, найменший ангелик (новачка Ірця Чорнописка) просвічує зі свічечкою дорогу для сирітки та провадить її високо, високо, де похилена над яслами з маленьким Ісусиком, сидить Мати Божа, готова приняти душу бідної дівчинки з сірничками. Юначка Ліля Жовнірович в ролі Матері Божої була незвичайно влучно підібрана, виразом лиця і цілою появою.

Треба відмітити, що завдяки мистецьким декораціям, виконання нашої пластової добродійки, артистки пані Ірини Твердохліб, вистава увінчалася незвичайно великим успіхом. Були моменти, де тяжко було відрізнити, чи це декорація, чи дійсність.

Виставу приготовила кошова Рочестерського коша, пл. сен. Анастасія Смеречинська. В руках пл. сен. проф. Ірини Костинюк спочивав фортепіяновий супровід. Обі вони не жаліли ні сил, ні труду, щоби все було приготоване, як слід.

Для кращого розуміння глядачам цієї сценки, попередили виставу пояснення в українській (пл. сен. Мирося Приймак) та англійській (Марія Крамарчук) мовах.

Було б побажаним, щоб такі вистави для молоді влаштовувано частіше, а головне, щоби приходили на них діти, бо для них в першу чергу була ця вистава. Такі вистави — дуже допоміжний чинник у вихованні молодого покоління.

Пластунка

Ютика, Н. Й.

Академія пам'яти ген. Чупринки

У неділю, 9. березня в залі греко-католицької української церкви пластова група м. Ютики влаштувала жалібну академію пам'яти генерала Тараса Чупринки. Академію почали пластуни співом свого гимну, після якого сеньйор пластової групи п. Богдан Чайківський прочитав реферат, в якому з'ясував діяльність генерала Чупринки. „Мета, за яку боровся і згинув генерал Чупринка, передана його наступникам, передана нам, бо ця мета є метою всього нашого народу. Ми знаємо, що це ще не остання жертва, але ми всі переконані, що не дивлячись ні на які жертви мета буде досягнута і нарід наш буде мати волю. Ми твердо віримо, що це вже станеться швидко і наш нарід займе належне йому почесне місце в сім'ї вільних народів, бо ніхто не склав стільки жертв борючись за свободу, як наш вільнолюбний нарід".

Після реферату розпочалась концертова частина, виконана виключно силами пластунів. Нам приємно відмітити, що наша молодь не забуває своїх героїв і хоронить про них світлу пам'ять. Нам приємно відмітити ту дружню атмосферу, в якій живе наша молодь і яка так яскраво була виявлена під час цієї академії. Нам приємно, що між нашою молоддю не існують антагонізми, які відіграють не абияку ролю в житті дорослих. Саме це мусить завжди пам'ятати наш місцевий відділ УКК, що єдиний може об'єднати навколо себе всіх українців нашої округи, а вже об'єднана ним українська громада сама вилонить дійовий актив, який це об'єднання остаточно зміцнить.

О. Ч.

Часопис „Свобода" повинен знаходитися в кожній українській хаті.

НАУКОВЕ ЗАСІДАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СЕКЦІЇ НТШ

В приміщенні НТШ в Ню Йорку, 50 Чорч Ст., кімн. 252 відбудеться в суботу 15 ц. м. о год. 6:00 веч. наукове засідання Економічної Комісії НТШ з доповіддю д-ра П. Герасименка на тему: „Запаси металургічних сирівців у світі". Після доповіді будуть обговорені організаційні справи Комісії.

ХТО ГУРТУ ЗРІКАЄТЬСЯ, ТОЙ ЛИХА НАБИРАЄТЬСЯ

Сьогоднішній час вимагає від нас, щоби ми всі приступили до праці. На кожному з нас лежить певний обов'язок і цей обов'язок ми мусимо виконати з честю.

Світові події витворили таке положення, що жодне народне господарство не можна вбрати в якісь певні границі й сказати, що далі тих границь воно не може розвиватись. Потреба в продуктах споживання й потреба в фабрикатах не зменшується, а збільшується. Світовий ринок поїдає все. Це відчувається у всьому світі, а особливо в Европі, а ще більше — в Азії.

Кожне народне господарство не встигає випродукувати все те, що потрібно. Потрібно товарів. Але не менше потрібно й досвідчених робочих рук. Тому ми українські кооператори, як досвідчені господарські фахівці, мусимо перші відгукнутися на ці вимоги життя й перші мусимо зайнятися організацією та провадженням окремих галузів народного господарства.

Нашою тихою працею, ми докажемо, що ми не тільки, що хочемо провадити в морі розкиданих по широких американських просторах і незорганізованих між собою приватних господарських підприємств, конструктивну працю, але що ми хочемо також помагати нашому народові та нашій владі в поборюванні різних господарських трудноців.

З огляду на це просимо всіх пп. Кооператорів голоситися на таку адресу для прийняття участи в організації Об'єднання Українських Економістів: Shevchenko Scientific Society, Economic Section, 50 Church St., s. 252. New York 7, N. Y.

За Кооперативну Секцію:
Д-р Д. Волковський

Вступайте в члени У. Н. Союзу

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Нюарк, Н. Дж.

НОВИЙ УСПІХ ТЕАТРУ В. БЛАВАЦЬКОГО

Вистава „Я і моя сестра" в Нюарку

З великою приємністю українська громада м. Нюарку побачила і прослухала в неділю, 9-го березня ц. р. музичну комедію Ральфа Бенацького — **„Я і моя сестра"** у виконанні українського театру під мистецьким керівництвом Володимира Блавацького. День перед тим, тобто, в суботу з тією ж самою виставою театр В. Блавацького, який має свій постійний осідок у Філаделфії, виступав перед українцями міста Ню Йорку.

Понад дві години українці Нюарку, що „по береги" виповнили головну залю українського народного дому (для багатьох, кажуть, не вистачило місць) мали рідку нагоду насолоджуватися чудовою грою наших знаних професійних артистів, мали змогу, отже, слухати і бачити гру справжніх мистців, бути під впливом справжнього мистецтва. Грою артистів як і змістом п'єси були захоплені глядачі всіх віків і професій.

В цілому, гра майже всіх артистів була бездоганна і чаруюча. Одначе, особливо виділявся своєю грою „корифей" нашого театрального мистецтва, директор і мистецький керівник театру Володимир Блавацький в ролі Фільоселя, власник взутєвої крамниці. Рівно ж добре зіграла свою ролю Доллі, принцеси Сен-Лябіш, наша мила артистка-красуня Євдокія Дичківна. З непосланбленим успіхом грав наш ще й інший „сеньйор" театру — реж. Богдан Паздрій в ролі голови суду, а також в ролі графа Ляці де Нагіфальоді (він грав дві ролі), як рівно ж і артистка Е. Шашаровська в ролі Ірми — продавця взутєвої крамниці Фільоселя. З небиякиим успіхом виступав в ролі д-ра Рожера Флеріо наш менше до цього часу знаний артист Євген Левицький, ще молодий, але безумовно високоталановитий актор.

Музичний супровід вистави був в руках п. Б. Перфецького, який дійсно „перфектно" і добре грав на фортепіяні. Так само вдалим було сценічне оформлення п. В. Клеха.

В цілому, українська громада Нюарку була б дуже вдячною театрові В. Блавацького, якби він, по-можливости, частіше завітував до цього великого осередку нашої спільноти.

Юл. Мовчан

Ню Йорк, Н. Й.

Літературно-Мистецький Ярмарок

Правління Літературно - Мистецького Клюбу повідомляє українське Громадянство міста Ню Йорку, що в дні 4. травня ц. р. влаштовує Літературно-Мистецький Ярмарок, з багатою й різноманітною програмою. У Вечорі візьмуть участь найкращі наші мистецькі сили: співаки, музики, актори, письменники і журналісти, члени ЛМКлюбу. Літературно-Мистецький Ярмарок відбудеться в залі Вашінґтон Ірвінґ Гайскул, щоб якнайширші громадські кола мали змогу взяти в ньому участь. Правління ЛМКлюбу щиро просає всі наші Товариства й Організації, щоб не влаштовували в дні 4. травня своїх імпрез і дали спромогу ЛМКлюбові скріпити його матеріяльну базу напередодні літнього т. зв. „мертвого" сезону.

● **115 робітників стратять працю на „Ню Йорк Сентрал Рейлровд"** в наслідок того, що парові машини замінили моторами Дізеля. Коло 500 робітників звільнили з цієї самої причини в вересні минулого року.

Бути членом Українського Народного Союзу, значить належати до такої української організації, яка об'єднала в Америці й Канаді найсвідоміші українські сили в один ідейний моноліт та поставила його на службу нашим краінам та нашому поневоленому українському народові.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

БОФАЛО, Н. Й. — Бр. св. О. Николая, від. 127, повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 16. березня, в церковній галі зараз по співаній Сл. Божій. Крім того урядники полагоджують справи теж і в четвертну неділю, зараз по Сл. Божій, а також і в останні дні середи в другій половині місяця від години 8. до 10. вечером, в церковній галі при Філмар і Онейда вул. Просимо всіх членів платити вкладки кожного місяця, бо інакше прийдеться суспендувати. — І. Була, предс.; П. Володка, фін. секр.; М. Левицький, рек. секр.

БОФАЛО, Н. Й. — Квартальні збори Бр. св. Івана Хрестителя, від. 304, відбудуться в неділю, 16. березня, в год. 7. ввечорі. Проситься всіх членів прийти на збори і заплатити свої місячні вкладки на зборах, а вже не пізніше як до 25-го кожного місяця. — М. Гнатик, секр.

РАРІТАН, Н. ДЖ. — Місячні збори від. 332, відбудуться в суботу, 15. березня, о год. 7. ввечорі в У. Н. Домі, 10 Колфакс вул. Проситься всіх членів прийти на збори. — М. Сірман, рек. секр.

ВЕСТ ІСТОН, ПА. — Тов. ім. Б. Хмельницького, від. 137, повідомляє, що квартальні збори відбудуться в неділю, 16. березня, в год. 2. пополудні, в церковній галі. Проситься всіх членів прийти на збори в означений час бо будуть важні справи до полагодження. Маємо ще календарі УНСоюзу на продаж. — Ф. Сагатий, предс.; М. Колодруб, кас.; С. Колодруб, секр.

ПАСАЇК, Н. ДЖ. — Тов. ім. І. Франка, від. 97, повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 16. березня, о год. 2. пополудні в приміщенні шкільної салі укр. прав. церкви при 45-47 Hope Ave. Присутність всіх членів обовязкова. — Сметана, предс.; П. Величко, рек. секр.; В. Табачук, фін. секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. — Тов. „Дністер", від. 430 подає до відома, що місячні сходини членів, побір вкладок і полагоджування інших справ відділу, відбуватись будуть на протязі 1952 р. в третю неділю, кожного місяця, від год. 12. до 2., в домі Укр. Клюбу, при 847 Н. Франклин вул. Частіший побір вкладок в одному місяці є на будуче неможливий з огляду на заняття приміщень Клюбу іншими організаціями. Членів позаміщевих просимо пересилати вкладки на дальше при помочі пошти, однак не пізніше 25-го дня кожного місяця. Всіх членів просимо не допускатись до залеглости, бо обезпечення є важне лише тоді, коли не має залеглостей в вкладках. — Р. Дяків, О. Вакай, Р. Семків.

ЙОНКЕРС, Н. Й. — Тов. Подільська Січ, від. 8, повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в неділю, 16. березня, в салі Клюбу при 13 Washington St., о год. 2. пополудні. — Н. Мазур, предс.; В. Мандзій, секр.

CLEVELAND, O. — St. Mary's Lodge, Branch 112, will hold their monthly meeting March 16, at St. Peter & Paul Church Hall after 2nd & 3rd Mass. We urge all members who are in arears in dues to attend. — A. M. Cooper, Rec. Sec.

CHICAGO, ILL. — Monthly meeting of Birth of Holy Virgin Society, Branch 259, will be held Sunday, March 16, at the Church Hall, 4952 So. Paulina St., at 2:00 P.M. — P. Trusiak, Rec. Sec.

САВТ ПЛЕЙНФІЛД, Н. ДЖ. — Тов. „Просвіта", від. 312 повідомляє, що в суботу, 15. березня, о год. 8. ввечорі, в церковній галі при укр. прав. церкві відбудуться квартальні збори. Просимо всіх членів прибути. Новоприбулих радо вітаємо, на вільній американській землі й запрошуємо бути гостями на наших зборах, щоб ознайомитися з діяльністю УНСоюзу та для забезпечення своїх родин, стати також його членами. — Н. Петриченко, рек. секр.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ У. Н. СОЮЗУ!

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

ІВАН ГАРГАЛЯ, член Тов. св. Володимира, від. 179 УНСоюзу в Ст. Луїс, Мо., помер 5. березня 1952 р., по довшій і тяжкій недузі, проживши 68. років. Покійний походив з міста Комарно, повіт Рудки, Україна. Полишив у смутку жену Патронелю, дочку Ірену Новицьку і сестри. Похорон відбувся 8. березня 1952 р., з похоронного заведення до церкви, а відтак на цвинтар "Resurrection". — В. Н. П.

М. Паращак, секр.

ЮЛІЯ МЕНЦІНСЬКА, довголітна членкиня Сестр. Рож. Пресв. Богородиці, від. 216 УНСоюзу, померла 15. лютого 1952 р., в Вест Пулман, Іл. Покійна походила з села Чертиж, пов. Сянік, Україна. Полишила в смутку мужа Теодозія і синів: Мирослава, Ореста й Остапа. Похорон відбувся 19. лютого при участи родини, знайомих і членкинь з погребового заведення до церкви св. Володимира, а відтак на Mt. Hope Cemetery. — В. Їй П.

А. Сосновська, секр.

ТАРЗАН, ч. 2788. В пастці.

„Можливо, що ми повинні були заждати на Отаму" — рискував Дарнот. „Запізно" — бурчав Хірам. „Камінь покотився назад на місце. Ми мусимо йти вперед!"

„Тунель робиться більшим" — сказав Тарзан — „і там вперді є освічена кімната". „Мій Боже!" — задихаючись, промовив Дарнот. „Яка велетенська бестія!" — „Нас зловили!" — Хірам мимрив. „Ми не можемо йти вперед і не можемо вернутися!"